

Віталій Чишко

БІОГРАФІЧНА ТРАДИЦІЯ ТА НАУКОВА БІОГРАФІЯ В ІСТОРІЇ І СУЧАСНОСТІ УКРАЇНИ

К.. 1996. - 240с.

Біографічні дослідження покликані сприяти відродженню історії і культури України в портретах її видатних діячів. Однак до цього часу не визначено концептуальні принципи та методи біографістики як галузі історичної науки, відсутня єдина класифікація біографічних джерел, не усунено наявні розбіжності у термінології, зумовлені складністю та пограничністю методів біографічного аналізу, відсутня комплексна наукова оцінка існуючих історико-біографічних досліджень.

Монографія В. С. Чишка присвячена обґрунтуванню біографістики як самостійного та специфічного жанру історичного дослідження. Слід визнати, що це завдання є актуальним, міждисциплінарним і досить складним.

В основу монографії покладено оригінальну концепцію аналізу біографічного жанру історичного дослідження. Ця концепція досить логічно і послідовно реалізована в структурі роботи. У перших трьох розділах книги викладено історико-біографічні дослідження в регіональному розрізі (Західна Європа, Російська імперія, СРСР, Україна), четвертий розділ присвячено методологічним і організаційним питанням створення сучасного Українського біографічного словника, п'ятий — методологічним основам біографістики як галузі історичної науки. Тому монографія являє собою історіографічну працю, побудовану на досить міцному методологічному фундаменті.

Розв'язання методологічних проблем біографістики проведено в монографії на широкій історіографічній основі, і це слід перш за все віднести до важливих здобутків дослідження. До аналізу залучено величезну кількість публікацій на різних мовах, що з'явилися в Європі, Україні, Російській імперії та СРСР за останні два століття. Історіографічний аналіз біографічної традиції розглядається в історико-культурному контексті.

Вперше в історіографічній літературі автором підведено підсумки обговорення проблем теорії біографії та запропоновано класифікацію біографічного жанру. Досить ґрунтовно розроблена методологія процесу історичного дослідження в біографії, обмірковані логічні процедури історико-біографічного дослідження. Це слід розглядати як оригінальний внесок у розв'язання складних методологічних проблем історико-біографічного жанру дослідження.

В книзі на основі вивчення величезного масиву літературно-історичних та біографічних джерел визначено основні етапи розвитку біографістики, дано оцінку її досягнень на кожному з них. Поняття "біографія" розглядається автором як історико-культурне явище, що об'єднує різні види, роди і типи біографічних джерел, літературної та наукової творчості, історико-біографічних досліджень, що склалися історично.

Біографістика розглядається як окрема галузь історичної науки, що має своїм об'єктом видатну особу в її різноманітних зв'язках із суспільством та в єдності її індивідуального і суспільного. Вона базується на законах історичної методології, методів пізнання людини як особистості в історичному процесі, а також на широкому використанні методичних підходів інших наук, зокрема психології, соціології, філософії, літературознавства.

Автор виокремлює три процедурні стадії біографічного дослідження: перша -- емпірична, що ґрунтується на евристичних та джерелознавчих методиках, друга -- реконструкція життя та діяльності, психічного складу особистості, яка ґрунтується на методах історичної та психологічної

реконструкції, третя — репрезентація особи, що вивчається в усій сукупності внутрішніх та зовнішніх зв'язків.

Важливе місце в книзі займає розробка методологічних питань і концептуальної основи створення Українського біографічного словника, визначення нового науково-практичного шару теоретичних, історіографічних та джерелознавчих досліджень біографії. Ці результати, викладені в книзі, можуть бути використані також при створенні різноманітних біографічних словників національних меншин України, біографічних довідників видатних політичних діячів, учених, митців і спеціалістів, чия діяльність сприяла формуванню української державності, розвитку економіки, культури, науки України.

Складне і перспективне завдання створення Українського біографічного словника на сучасній науковій основі слід розглядати як важливий національний пріоритет. Для такої праці важко відшукати аналог. "Російський біографічний словник" у 25 томах, який виходив з 1896 по 1918 рр., був незавершений, його методологічне підґрунтя застаріло. У монографії висвітлюється історія створення аналогічного українського видання. У 1919— 1933 рр. цим займалася Комісія по складанню біографічного словника діячів української землі, праця якої мала трагічну долю: перші два томи "Українського біографічного словника" були вилучені з друкарні й знищені, співробітники комісії репресовані.

Грунтовне в методологічному плані дослідження В. Чишка можна було б збагатити спеціальним аналізом категоріального апарату біографістики як галузі історичного дослідження. Не зовсім чітко розділяється зміст різних термінів цього жанру дослідження. Важливим є розподіл теоретичних засад біографіки та біографістики, літературознавчої та історіографічної теорії в методології біографії, виокремлення історіографічного та джерелознавчого аспектів в історичному аналізі біографії як об'єкта біографістики. Але всі ці зауваження та побажання не відмінюють здобутків проведеного дослідження, проблемного і перспективного його характеру, наявного внеску в розробку сучасної методології історіографічних досліджень.

Р. І. ОНОПРІЄНКО (Київ)